

Edukacja artystyczna i zawodowa dla kobiet w Galicji od końca XIX do lat 30. XX stulecia: dziewiarstwo

Pod koniec XIX w. w Galicji ze względu na szereg czynników społeczno-kulturowych i ekonomicznych zaczyna się rozwój szkolnictwa artystyczno-zawodowego. W regionie z agrarną dominantą istniał brak wyspecjalizowanych pracowników w gałęziach tekstylnych, to zaś utrudniało zakładanie przedsiębiorstw dziewiarskich. W porównaniu z innymi rodzajami tekstylnej produkcji trykotarstwo to dość nowe zjawisko, które powstało w ciągu XIX wieku. Niemal do ostatniej ćwierci XIX w. wyroby dziane były zdefiniowane jak „pończosznicze”, „pończoszkowe”. Dopiero od lat 80. tegoż wieku w księgach adresowych i „skorowidzach” pojawia się grupa wyrobów włókienniczych zwanych „trykotami” (kamizelki, kaftaniki, spodnie, szaliki itd.), a sposób ich wytwarzania stał się znany jako „trykotarstwo”. Jednak większość towarów tego rodzaju przywożono z zagranicy.

Rozwój dziewiarstwa zależał od wielu czynników, związanych przede wszystkim z europejskimi trendami mody i przemianami w życiu społeczno-kulturowym tego czasu.

W końcu XIX wieku władze Galicji zajęły się kwestią niskiego poziomu wykształcenia zawodowego w regionie, co wymagało tworzenia specjalnych ośrodków edukacyjnych oraz specjalistycznych szkół dla kobiet.

Ważną rolę w tworzeniu artystyczno-zawodowej edukacji kobiet w Galicji spełniały wystawy, gdzie przedstawiano wśród różnych towarów tkaniny i odzież (Lwów 1851, 1877, 1894; Kołomyja 1880, 1912; Przemysł 1882; Tarnopol 1884, 1887; Kraków 1887; Stryj 1907 i inne). Wyroby dziane eksponowano głównie w dwóch działach wystawowych: przemysłowym (prace kobiece) i etnograficznym (stroje ludowe, chałupnictwo).

Produkowanie artykułów trykotowych wymagało odpowiedniej wiedzy, co było impulsem do szkolenia wykwalifikowanych pracowników tego przemysłu. Kilku właścicieli warsztatów odbyło specjalistyczną praktykę w fabrykach Austrii (Wiedeń w tym czasie był centrum produkcji dzianin) i Prus w charakterze zwykłych robotników.

Podstaw dziewiarstwa, koronkarstwa, szycia, haftu i krawiectwa uczono w ramach przedmiotu „roboty ręczne”, który należał do obowiązkowego programu nauczania w szkołach podstawowych publicznych i prywatnych w Galicji od drugiej połowy XIX wieku. Po ukończeniu szkół zwykłych (podstawowych) dziewczęta mogły wybierać specjalne szkoły zawodowe w celu przedłużenia nauki w wybranej dziedzinie. Możliwość opanowania zawodu z perspektywą otwarcia własnej działalności gospodarczej i uzyskania niezależności finansowej stanowił silny argument dla kobiet tego okresu.

Najbardziej znane ośrodki kształcenia dziewiarskiego: szkoła artystyczno-przemysłowa, krawiecka (żeńska), gimnazja ss. bazylianek; prywatna szkoła krawiecko-bielizniarska „Trud”, Towarzystwo „Praca Kobiet”, prywatna trykotarska szkoła Zofii Mazurkowej we Lwowie, żeńskie szkoły zawodowe Towarzystwa Szkoły Ludowej w Drohobyczu, Borysławiu, Czortkowie, Rzeszowie, Towarzystwo Przemysłu Rękodzielniczego dla młodzieży żydowskiej w Przemyślu i inne. Bardzo znane było również tzw. seminarium przemysłu domowego założone przez polską Ligę Pomocy Przemysłowej. W pierwszym trzydziestolecu XX w. Liga zorganizowała wiele kursów z zakresu wykształcenia trykotarskiego oraz robót szydełkowych.

Wyroby dziewiarskie produkowane w Galicji w ośrodkach lokalnych zaczęły przyciągać uwagę kupców profesjonalnym wykonaniem i różnorodnością asortymentu. Coraz wyższy poziom wykształcenia artystyczno-zawodowego w Galicji wpłynął na powstawanie i rozwój lokalnych przedsiębiorstw – drobnych warsztatów rękodzielniczych, niewielkich fabryk. Działane i szydełkowane artykuły były nawet eksportowane do Stanów Zjednoczonych, Prus i innych krajów.

Ważnym ogniwem artystyczno-zawodowej edukacji kobiet w Galicji końca XIX – początku XX w. stały się różne kursy rękodzielnicze i robót kobiecych, urządzone przez instytucje publiczne i prywatne, stowarzyszenia, szkoły etc. Były to bardzo wyspecjalizowane klasy (krawiectwo i szycie, trykotarstwo, modniarstwo, gospodarstwo domowe), prowadzone przez instruktorki ze szczególnym przygotowaniem zawodowym i znanych mistrzów, którzy prowadzili własne warsztaty. Szczególnie w latach 1920–1930 intensywnie działały kursy rękodzieła oraz dziewiarstwa i koronkarstwa w wielu miastach i wsiach Galicji: Lwowie, Samborze, Brzeżanach, Tarnopolu, Horodence, Korszewie, Lądychynie, Tomaszowie i innych. Celem tych kursów było nauczenie dziewcząt i kobiet wykonywania artykułów niezbędnych w życiu codziennym (czapki, szaliki, rękawiczki, swetry, pończochy, serwety, koronki itp.). W warun-

kach ekonomicznego upadku wsi dawało to kobietom szansę zarobkowania.

Opracowanie tego tematu pokazało, że badanie rozwoju artystyczno-zawodowej edukacji kobiet w Galicji końca XIX – I trzydziestolecia XX w. w kontekście rozwoju przemysłu kraju ma sens również w odniesieniu do czasów nam współczesnych. Szczególnym zainteresowaniem warto objąć rozwój ośrodków trykotarstwa – mało znanej w dzisiejszych czasach i jednocześnie perspektywicznej gałęzi tekstylnej.